

NAKTINIS GYVENIMAS IR PSICHOAKTYVIOSIOS MEDŽIAGOS

Rekomendacijos pasilinksminimo vietų vadovams bei masinių renginių organizatoriams

NAKTINIS GYVENIMAS IR PSICHOAKTYVIOSIOS MEDŽIAGOS

Rekomendacijos pasilinksminimo vietų vadovams bei masinių renginių organizatoriams

Suderinta su

INTRO

Lietuvoje pasilinksminimo vietose ir masiniuose renginiuose suvartojama nemažai alkoholinių gėrimų ir / ar narkotinių medžiagų. Tam, jog šiam vartojimui būtų užkirstas kelias arba bent jau sumažinta galinti kilti rizika ir neigiamos pasekmės sveikatai, taikomos įvairios priemonės – lankytojų informavimas, nepalankios psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui aplinkos sukūrimas, sustiprinta lankytojų įėjimo ir išėjimo iš pasilinksminimo vietos kontrolė, neleidimas į renginį patekti nepilnamečiams ar apsvaigusiems asmenims, organizuojami mokymai darbuotojams ir pasilinksminimo vietų vadovams psichoaktyviųjų medžiagų ir prevencijos priemonių ir kitomis temomis.

Šios rekomendacijos skirtos visiems pasilinksminimo vietose dirbantiems asmenims, jų vadovams bei masinių renginių organizatoriams, siekiantiems, jog jų vykdomoje veikloje būtų užtikrinamas klientų, darbuotojų bei visuomenės saugumas, išvengiama neigiamų pasekmių, galinčių kilti dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo.

Rekomendacijose pateikiami praktiniai patarimai, taikomi kitose šalyse bei įgyvendinami ir kai kuriose Lietuvos pasilinksminimo vietose ir masiniuose renginiuose.

Tikimės, jog šios rekomendacijos padės pasilinksminimo vietų darbuotojams, vadovams ir masinių renginių organizatoriams efektyviau ir saugiau organizuoti pasilinksminimo pramogas.

Turinys

1. Alkoholis	5
2. Narkotinės medžiagos	7
3. Naujos psichoaktyviosios medžiagos	9
4. Ką daryti?	
4.1. Informavimas	12
4.2. Aplinka	13
4.3. Darbuotojai	15
4.4. Bendradarbiavimas	16
4.5. Žalos mažinimas	17
5. Nevyriausybinių organizacijų pagalba	
Lietuvoje	18
6. Naudingos nuorodos	19
7. Atmintinė	20

Alkoholis

Naktinio pasilinksminimo vietos tampa dažna erdve, kurioje jauni žmonės nesaikingai vartoja alkoholinius gėrimus. Neatsakingas alkoholio vartojimas dažnai gali iššaukti nepageidaujamas pasekmes, tokias kaip: **vairavimas apsvaigus, fizinė ir žodinė agresija, perauganti į muštynes, įvairūs netyčiniai susižalojimai**, atsiradę dėl prastos koordinacijos apsvaigus (Quigg ir kt., 2014; Lee ir kt., 2017).

Taip pat didesnius suvartojamo alkoholio kiekius gali nulemti ir **didelis žmonių kiekis pasilinksminimo vietoje, darbuotojų atsainumas klientų atžvilgiu, pavyzdžiui, parduodant alkoholinius gėrimus stipriai apsvaigusiems asmenims ar nepilnamečiams, pasilinksminimo vietoje daromos nuolaidos alkoholiniams gėrimams** (Lee ir kt., 2017; Buvik ir kt., 2017), **vyraujančios alkoholio vartojimo tradicijos, lankytojų informuotumas apie alkoholio vartojimo žalą, socialiai atsakingo požiūrio stoka.**

Ar žinojote?...

Remiantis Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės 2022 m. atliktu psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo tarp naktinio pasilinksminimo vietų lankytojų tyrimu, dažniausiai pasilinksminimo vietose vartojamas alkoholis (98,6 proc.), kuris neretai maišomas su energetiniais gėrimais (77,5 proc.), vartojamas kartu su tabako/nikotino gaminiiais (85,9 proc.) ar psichotropiniais vaistais (22,3 proc.).

Dažniausiai praktikoje taikomi mokymai pasilinksminimo vietų aptarnaujančiam personalui, skirti išmokti pasirūpinti klientų saugumu (neparduoti alkoholinių gėrimų nepilnamečiams ir apsvaigusiems asmenims) ir nelaimingų atsitikimų rizikai sumažinti (sustabdyti apsvaigusius asmenis nuo vairavimo), tačiau pastebima, jog ši praktika turi mažą arba visiškai jokio teigiamo efekto (Buvik ir kt., 2017).

Narkotinės medžiagos

Pasilinksminimo vietose vartojamos narkotinės medžiagos dažnai vadinamos **vakarėlių narkotikais** (angl. *party-drugs*). Šią grupę narkotikų dažniausiai sudaro **stimuliantai** (ekstazis, MDMA, amfetaminas, kokainas, dalis naujų psichoaktyviųjų medžiagų) bei **slopinantį poveikį sukeliančios medžiagos** (GHB, ketaminas) (Kunst ir kt., 2018). Kokios narkotinės medžiagos galimai bus vartojamos pasilinksminimo vietoje, priklauso ir nuo pačios pasilinksminimo vietos sukuriamos atmosferos (pvz., leidžiamos muzikos, renginio tematikos) (Palamar ir kt., 2018), ir nuo to, kokios medžiagos tuo metu yra „ant bangos“.

Kai kuriems asmenims, narkotinių medžiagų vartojimas gali pasibaigti rimtomis sveikatos problemomis ar apsinuodijimais dėl, dažnu atveju, vartojamų kelių medžiagų vienu metu, įskaitant ir medžiagų vartojimą kartu su alkoholiu. Jų poveikis gali pastiprėti dėl aukštos aplinkos temperatūros, nepakankamo išgeriamo vandens kiekio, nuovargio dėl šokimo (Otiashvili ir kt., 2020; Palamar ir kt., 2018; Parrott, 2012).

Ar žinojote?...

Daugelis tyrimų apie narkotinių medžiagų vartojimą pasilinksminimo vietose atliekami teiraujantis lankytojų nuomonės, dažnai nuošalyje paliekant aptarnaujantį personalą (Buvik ir kt., 2018), kuris taip pat susiduria su galimomis grėsmėmis, kylančiomis dėl narkotines medžiagas vartojusių asmenų.

2022 m. apklausoje dalyvavę pasilinksminimo vietų lankytojai nurodė, jog narkotines medžiagas vartoja draugų, pažįstamų vakarėliuose namuose (77,2 proc.), ramioje aplinkoje su draugais (51,1 proc.), naktinio pasilinksminimo vietose (40,2 proc.) bei muzikos festivalių metu (35,9 proc.). Dažniausiai pasilinksminimo vietų lankytojų vartojamos medžiagos buvo kanapės (36,36 proc.) taip pat buvo vartojamas ekstazis/MDMA (16,5 proc.), amfetaminas/metamfetaminas (11,7 proc.), kokainas/krekas (12,9 proc.), LSD (11,4 proc.).

Kartais asmenys į pasilinksmino vietas ateina jau pavartoję narkotinių medžiagų, kiti – atsineša ir vartoja jas pasilinksminimo vietoje, jomis dalinasi su draugais ar kitais asmenimis (Otiashvili ir kt., 2020).

Naujos psichoaktyviosios medžiagos

Naujos psichoaktyvios medžiagos (NPS) yra daugybės sintetinių narkotinių medžiagų kategorija, kurių nekontroliuoja Jungtinių Tautų Organizacijos konvencijos. Tikroji NPS sudėtis ir dozės stiprumas gali būti ne tokie, kokių įsigydamas tikėjosi vartotojas.

Dėl sparčios šių medžiagų produkcijos, sveikatos priežiūros ir kitų įstaigų darbuotojams (pvz., medicinos darbuotojams, policijos pareigūnams), susiduriantiems su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu, tampa sunku atpažinti šias medžiagas ir tinkamai reaguoti kritinėse situacijose (Kileen ir kt., 2022).

Dažniai NPS įsigijamos internetu kaip jau seniai žinomų narkotikų pakaitalas, tačiau parduodami kaip maisto papildai, vaistai, buitinės priemonės („odos valikliai“), cheminiai reagentai moksliniams tyrimams ir pan., tikslingai nurodant, kad produktas neskirtas žmonėms vartoti. NPS parduodamos ir vartojamos kaip **tabletės, kristalai, impregnuoti lapeliai („markutės“), suktinės, žoliniai mišiniai, milteliai, druskos** ir pan. Rinkoje pasirodo ir neįprastos formos NPS, pavyzdžiui, **nosies purškalai ir skystis elektroninėms cigaretėms**.

Ar žinojote?...

2022 m. apklausoje dalyvavę pasilinksminimo vietų lankytojai nurodė, kad yra vartoję naujų psichoaktyviųjų medžiagų pasilinksminimo vietose (1 proc.). Iš apklaustųjų, 21, 7 proc. bent kartą gyvenime yra vartoję NPS. Apklausa atskleidė, jog pasilinksminimo vietų lankytojai bent kartą gyvenime vartojo tokius NPS kaip **sintetiniai kanabinoidai** (12,5 proc.), **sintetiniai katinonai** (4,2 proc.), **sintetiniai opioidai** (2,2 proc.), **GBL/GHB** (2,8 proc.). Taip pat didžioji dauguma tyrime dalyvavusių apklaustųjų nurodė, jog gauti šių medžiagų yra sunku arba net neįmanoma (88,1 proc.).

Naktinių pasilinksminimo vietų lankytojai NPS dažniausiai vartoja siekdami geriau ir linksmiau praleisti laiką (Wieczorek ir kt. 2022).

NPS ilgiausiai galima aptikti plaukuose. Italijoje atliktas pasilinksminimo vietų lankytojų plaukų pavyzdžių tyrimas NPS aptiko 26 iš 80 tyrimui gautų plaukų pavyzdžiuose (Salomone ir kt., 2017).

Ką daryti?

Informavimas

Pateikiama tikslinga informacija lankytojams – vairavimo išgėrus ar apsvaigus rizikos; alkoholio, narkotikų ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų maišymo pavojai ir neigiami padariniai, apsinuodijimai; pagalbos galimybės esant apsvaigus ar norint atsisakyti šių medžiagų vartojimo

Informavimo formos – lankstinukai, brošiūros, skrajutės, plakatai, kortelės, vaizdinė medžiaga, apyrankės ar kitokia atributika, kuri nukreiptų į platesnės informacijos šaltinį

Skirtingai pateikiama informacija – paduodama į rankas, pakabinta matomose vietose (pvz., rūbinėse, tualete, prie baro, ant staliukų), prisegama prie renginio bilietų; naudinga informacija dalinamasi pasilinksminimo vietos internetiniame puslapyje, socialinių tinklų paskyrose, renginių programose ir pan.

Aplinka

Patalpų stebėjimas ir kontrolė – narkotinių medžiagų vartojimo kontrolė tualetuose, sukuriant nepalankią vartojimui erdvę (pvz., įrengiant patalpas be horizontalių, lygių paviršių); įeinančių ir išėinančių asmenų srautų valdymas, kad būtų užtikrintas laisvas judėjimas

Muzika – pravartu išsiaiškinti, ar Jūsų pasilinksminimo vietoje ar renginyje leidžiama muzika neskatina psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo (pvz., elektroninė šokių muzika tyrimais siejama su stimuliantų vartojimu). Renginiui baigiantis, sumažinkite leidžiamos muzikos garsumą, pasirinkite ramesnę muziką

Užtikrinamas saugumas aplink pasilinksminimo vietą – įrengtos vaizdo stebėjimo kameros bei geras lauko apšvietimas aplink visą pasilinksminimo vietos teritoriją, įskaitant ir stovėjimo aikštelę; iškabinti įspėjamieji ženklai ir vidaus tvarkos taisyklės, galiojančios pasilinksminimo vietoje ar renginyje

Lankytojų saugumas – ne tik informuokite apie pavojus vairuojant išgėrus ar apsvaigus, bet ir, jei įmanoma, sudarykite sąlygas blaivumą patikrinti alkotesteriu. Esant reikalui, pasiūlykite klientui išsikviesti taksi arba tai padarykite už jį; neleiskite lankytojams iš pasilinksminimo vietos išsinešti alkoholinių gėrimų

Palanki aplinka – tinkamos temperatūros palaikymas ir gera ventiliacija; švaros palaikymas (pvz., šiukšlių, sudužusios taros surinkimas); atskiros vėsesnės ir tylesnės zonos poilsiui; nedūžtanti tara gėrimams; galimybė įsigyti maisto, užkandžių ir nealkoholinių gėrimų už prieinamą kainą; nemokamas geriamas vanduo

Lankytojai – skirtingos lyties ir amžiaus asmenys. Nerekomenduojama organizuoti vakarėlių, skirtus tik merginoms ar vaikinams

Darbuotojai

Mokymai – mokymų ir (ar) supervizijų organizavimas visiems pasilinksminimo vietos darbuotojams atsisakymo įgūdžių parduoti alkoholį neblaiviems ar nepilnamečiams asmenims prevencijos ir žalos mažinimo priemonių taikymo, apsvaigusiu asmenų atpažinimo, pirmosios pagalbos teikimo temomis

Apsaugos darbuotojų paruošimas – apsaugos darbuotojų ir durininkų apmokymas tinkamai vykdyti narkotikų vartojimo ir (ar) platinimo kontrolę, apsvaigusiu ar nepilnamečių asmenų atpažinimo įgūdžių lavinimas, taikių konfliktinių situacijų sprendimo būdų mokymas

Darbuotojų informavimas - apie psichoaktyvias medžiagas reglamentuojančius įstatymus, reagavimo būdus, kuomet pasilinksminimo vietoje ar masiniame renginyje įstatymai yra galimai pažeidžiami lankytojų

Bendradarbiavimas

Atvira komunikacija su institucijomis – neignoruokite psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo pasilinksminimo ir masinių renginių vietoje fakto - bendradarbiaukite ir teikite informaciją suinteresuotiems asmenims ir institucijoms, rodydami iniciatyvumą spręsti galinčias kilti problemas, pvz., su psichoaktyviųjų medžiagų vartojimu ir su jų vartojimu susijusių nusikaltimų mažinimą

Partneriai – prevencijos ar žalos mažinimo priemonių įgyvendinimui galite pasitelkti organizacijas ar pavienius asmenis, kurie gali tinkamai informuoti lankytojus apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo žalą, maišymo, vairavimo išgėrus rizikas ir pan.

Apklausa – atlikti pasilinksminimo vietų ir masinių renginių dalyvių anonimes apklausas, tokiu būdu surenkant vertingą informaciją apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tendencijas, kuria būtų dalinamasi su suinteresuotomis šalimis (pvz., greitąja pagalba), užtikrinant dalyvių saugumą

Bendravimas su atlikėjais – skatinti pasilinksminimo vietoje ar masiniuose renginiuose pasirodymus rengiančius atlikėjus, vedėjus, diskžokėjus pasirinkti leisti tokią muziką, kuri neskatintų lankytojų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo

Žalos mažinimas

Pirmosios pagalbos punktai – įrengti atskiras erdves (pvz., palapines, nenaudojamas patalpas), kuriose dalyviams būtų suteikiama pirmoji pagalba. Ši vieta turėtų būti toliau nuo triukšmo, pažymėta skiriamaisiais ženklais. Taip pat kelias iki pirmos pagalbos punkto pasilinksminimo vietoje ar masiniame renginyje turėtų būti pažymėtas nukreipiančiais ženklais, pažymėtas renginio žemėlapyje

Poilsio zonos – skirtos asmenims, apsvaigusiems tiek nuo alkoholio, tiek nuo narkotinių medžiagų, kuriems nereikalinga skubi medicininė pagalba dėl perdozavimo psichoaktyviosiomis medžiagomis. Šios zonos turėtų būti atokesnėse vietose, netoli pirmosios pagalbos punkto. Labai svarbu, jog poilsio zonose lankytojams būtų teikiama psichologinė pagalba

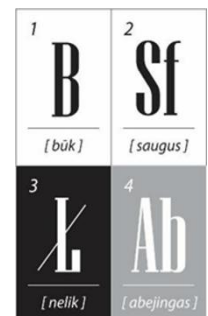
Nevyriausybinių organizacijų pagalba Lietuvoje

Muzikos festivaliuose Lietuvoje nuo 2017 m. dalyvių sveikatos saugumu kasmet rūpinasi bendra valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų edukacinė iniciatyva „Saugi erdvė“ („Be Safe Lab“).

Festivaliuose įrengtose edukacinėse palapinėse apsilankę renginių dalyviai gali gauti sveikatos specialistų konsultacijas apie psichoaktyviųjų medžiagų poveikį ir riziką, vairavimą apsvaigus, saugesnius lytinius santykius, savo blaivumą patikrinti alkokotesteriais, nemokamai atlikti ŽIV testą

Specialiai įrengtoje visą parą veikiančioje emocinės pagalbos palapinėje lankytojai gauna pagalbą blogai pasijutus po psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, jiems teikiama profesionali psichologinė pagalba, užtikrinamas jų saugumas iki kol praeis vartotos medžiagos poveikis.

Iniciatyvą „Saugi erdvė“ įgyvendina nevyriausybinių organizacijų ir ekspertų koalicija „Galiu gyventi“ kartu su partneriais: Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu (NTAKD), asociacija „Demetra“, VšĮ Krizių įveikimo centras, UAB „Alkokotesteris“, VšĮ Respublikinės Vilniaus universitetinės ligoninės Ūminių apsinuodijimų skyrius bei specialiai apmokyti savanoriai.

Naudingos nuorodos

Sveiko naktinio gyvenimo priemonių rinkinys (angl. *The Healthy Nightlife Toolbox*)

<https://www.hntinfo.eu>

Saugesnis naktinis gyvenimas (angl. *Safer Nightlife*)

<https://www.safernightlife.info/>

Tinklas NEW (Naktinio gyvenimo įgalinimo saugumui užtikrinti tinklas)

https://drogues.gencat.cat/en/professionals/projectes_internacionals/newnet/

Vilniaus visuomenės sveikatos biuro leidinys „Pirmosios pagalbos atmintinė“

<https://www.vilniussveikiau.lt/category/mediateka/>

Atmintinė

Ar mano pasilinksminimo vietoje/masiniame renginyje užtikrinamas (-a):

1. Informacijos teikimas:

- a. Apie vairavimo išgėrus ar apsvaigus rizikas
- b. Apie narkotikų ir kitų psichoaktyviųjų medžiagų maišymo pavojus ir neigiamus vartojimo padarinius
- c. Apie pagalbos galimybes esant apsvaigus ar norint atsisakyti psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo
- d. Lankstinukais, brošiūromis, skrajutėmis, kortelėmis, vaizdine medžiaga, apyrankėmis ar kitokia atributika, kuri nukreiptų į platesnės informacijos šaltinį
- e. Paduodant aktualią informaciją į rankas, pakabinant matomose vietose, informacija dalinantis internetiniame puslapyje, socialiniuose tinkluose, renginių programose, prisegant informaciją prie renginio bilietų

2. Aplinkos apsauga:

- a. Narkotinių medžiagų vartojimo kontrolė tualetuose
- b. Įeinančių ir išėinančių asmenų srautų valdymas
- c. Įrengtos vaizdo stebėjimo kameros
- d. Geras lauko apšvietimas
- e. Iškabinti išpėjamieji ženklai ir vidaus tvarkos taisyklės
- f. Tinkama temperatūra ir gera ventiliacija
- g. Švaros palaikymas
- h. Atskiros vėsesnės ir tylesnės poilsio zonos
- i. Nedūžtanti tara
- j. Maisto ir nealkoholinių gėrimų įsigijimo galimybė už prieinamą kainą

- k. Nemokamas geriamas vanduo
- l. Muzikos parinkimas, neskatinantis psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo
- m. Galimybė pasitikrinti alkokotesteriu
- n. Draudimas išsinešti alkoholinius gėrimus
- o. Galimybė apsvaigusiam asmeniui saugiai grįžti namo (pvz., iškviečiant taksi)

3. Darbuotojų apmokymas:

- a. Prevencijos ir žalos mažinimo priemonių temomis
- b. Apsvaigusią asmenų atpažinimo tema
- c. Pirmosios pagalbos teikimo tema
- d. Atsisakymo igūdžių parduoti alkoholi neblaiviems ar nepilnamečiams asmenims temomis

4. Bendradarbiavimas:

- a. Informacijos suinteresuotiems asmenims ir institucijoms teikimas
- b. Prevencijos ir žalos mažinimo priemonių igyvendinimui pasitelkiamos organizacijos ar pavieniai asmenys
- c. Atliekamos pasilinksminimo vietų ir masinių renginių dalyvių anoniminės apklausos apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo tendencijas
- d. Bendravimas su atlikėjais skatinant rinktis leisti tokią muziką, kuri neskatintų lankytojų psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo

5. Žalos mažinimas:

- a. Įrengti pirmosios pagalbos punktai
- b. Įrengtos poilsio zonos lankytojams

NARKOTIKŲ, TABAKO IR ALKOHOLIO KONTROLĖS DEPARTAMENTAS

Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo

prevencijos koordinavimo skyrius

Tel. 8 7066 31 96

www.ntakd.lrv.lt